

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ. AUTISM SPECTRUM DISORDER-A.S.D.

- Αξιολόγηση ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και αποτελεσματικές παρεμβάσεις.

Γιώργος Δ. Μπαλαμώτης

Σχολικός σύμβουλος 9ης Περιφέρειας Ε.Α.Ε.

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ. DSM-V

Ελλείμματα και δυσκολίες στην κοινωνική
επικοινωνία και αλληλεπίδραση:

- Κοινωνική και συναισθηματική αμοιβαιότητα -
αλληλεπίδραση
- Μη λεκτικές μορφές επικοινωνίας και συμπεριφοράς
που συμβάλλουν στην κοινωνική αλληλεπίδραση
- Ανάπτυξη, διατήρηση και κατανόηση σχέσεων

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ.

Περιορισμένες, επαναλαμβανόμενες μορφές συμπεριφοράς και περιορισμένα ενδιαφέροντα :

- Στερεότυπες ή μηχανικά επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές (κίνηση, λόγος, χρήση αντικειμένων)
- Εμμονή στην ομοιομορφία, άκαμπτη-επίμονη προσκόλληση σε ρουτίνες, τελετουργικές μορφές λεκτικής ή μη λεκτικής συμπεριφοράς

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ.

Περιορισμένες, επαναλαμβανόμενες μορφές συμπεριφοράς και περιορισμένα ενδιαφέροντα :

- Πολύ περιορισμένα ενδιαφέροντα ή πολύ μεγάλη προσκόλληση σε ενδιαφέροντα που ξεφεύγουν από τις νόρμες -abnormal- ως προς την ένταση ή την επικέντρωση της προσοχής
- Υπερβολική αντίδραση, υποτονική αντίδραση ή ασυνήθιστο ενδιαφέρον σε αισθητηριακά ερεθίσματα του περιβάλλοντος

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ.

- Τα συμπτώματα θα πρέπει να έχουν εμφανιστεί κατά την πρώιμη αναπτυξιακή περίοδο
- Είναι σημαντικό να εξετάζεται αν τα συμπτώματα προκαλούν σημαντικές αδυναμίες-δυσκολίες στην κοινωνική ζωή, στην επαγγελματική ζωή ή σε άλλους σημαντικούς τομείς που επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του ατόμου

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ-Δ.Α.Φ.

- Οι παρατηρούμενες δυσκολίες δεν εξηγούνται καλύτερα με τη νοητική αναπηρία ή τη σφαιρική αναπτυξιακή διαταραχή.
- Η νοητική αναπηρία (intellectual disability / intellectual developmental disorder) συχνά συνυπάρχει με τον αυτισμό.
- Βασικό κριτήριο συννοσηρότητας: Οι δεξιότητες στην κοινωνική επικοινωνία πρέπει να υπολείπονται σημαντικά από τις αναμενόμενες βάσει του αναπτυξιακού σταδίου του ατόμου.

Συννοσηρότητα

- Δυσκολίες στις νοητικές δεξιότητες (intellectual impairment)
- Δυσκολίες στις γλωσσικές δεξιότητες (language impairment)
- Άλλη νευροαναπτυξιακή ή νοητική διαταραχή ή διαταραχή συμπεριφοράς
- Κατατονία.
- Συσχέτιση με κάποια γνωστή ιατρική, γενετική ή περιβαλλοντική συνθήκη / παράγοντα.

Συννοσηρότητα

- **80%** με γλωσσικές, γνωστικές ή μαθησιακές δυσκολίες, Δ.Ε.Π.-Υ.
- **10%** με χρωμοσωμικές ανωμαλίες
- **10%** με ψυχιατρικές παθήσεις
- **25%** με επιληψία

Γνωστικές λειτουργίες

- 31% με Δ.N.<70
- 23% με Δ.N.= 71-85
- 46% με Δ.N.>85
- Ανεπαρκής ανάπτυξη «θεωρίας του νου»
- Επιτελικές δυσλειτουργίες (σχεδιασμός, αυτοέλεγχος-έλεγχος παρόρμησης, εργαζόμενη μνήμη, λήψη απόφασης, δράση)
- Κεντρική συνοχή (π.χ. Frith vs Ozonoff -υπερεπιλεκτικότητα – «*the big picture*»)

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Ανάγνωση του νου (mind-reading)

- Ερμηνεία-πρόβλεψη της συμπεριφοράς
- Κατανόηση-χρήση αποτελεσματικών δεξιοτήτων επικοινωνίας
- Συναγωγή συμπερασμάτων για τις νοητικές διεργασίες (τις δικές μας και των άλλων)
- Χρήση συμπερασμάτων για την κατανόηση, ερμηνεία και πρόβλεψη της συμπεριφοράς

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Ανάγνωση του νου (mind-reading)

- Κατανόηση αστείων-χιούμορ
- Ενσυναίσθηση
- Αντίληψη προσποίησης

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Παιδιά με αυτισμό

- Δυσκολία έκφρασης συναισθημάτων
- Δυσκολία κατανόησης του υποκειμενικού χαρακτήρα των συναισθημάτων
- Δυσκολία κατανόησης μεταξύ επιθυμιών και συναισθημάτων
- Δυσκολία κατανόησης μεταξύ πεποιθήσεων και συναισθημάτων

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ
Παιδιά με αυτισμό

The Sally–Anne test

Η απροσδόκητη μετατόπιση
(the unexpected transfer)

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Παιδιά με αυτισμό

this is Sally

this is Anne

Sally puts her ball in the basket

Sally goes away

Anne moves the ball to her box

where will Sally look for her ball?

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Παιδιά με αυτισμό

Η διδασκαλία της κατανόησης των προθέσεων και των πεποιθήσεων των άλλων και η ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου στα παιδιά με αυτισμό συμβάλλει στην αλλαγή του τρόπου με τον οποίο συμπεριφέρονται και αλληλεπιδρούν με τους άλλους

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

1ο επίπεδο

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

1ο επίπεδο

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

1ο επίπεδο

Επιδημιολογικά στοιχεία - 2011

Δείγμα 55.946 παιδιών ηλικίας 7-12 ετών (South Korea)

- Αυτισμός 0,94%
- Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές 2,64%

Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y.-J., Fombonne, E., Laska, E., Lim, E.-C., Cheon, K.-A., Kim, S.-J., Kim, Y.-K., Lee, H., Song, D.-H., & Grinker, R. R. (2011). Prevalence of autism spectrum disorders in a total population sample. *The American Journal of Psychiatry, AJP in Advance*. Published May 9, 2011 (doi: 10.1176/appi.ajp. 2011.10101532).

Επιδημιολογικά στοιχεία - 2006

- Δείγμα 56.946 παιδιών ηλικίας 9-10 ετών (South Thames, UK)
- Αυτισμός 0,389%
- Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές 1,161%

Baird, G., Simonoff, E., Pickles, A., Chandler, S., Loucas, T., Meldrum, D., & Charman, T. (2006). Prevalence of disorders of the autism spectrum in a population cohort of children in South Thames: the Special Needs and Autism Project (SNAP). *Lancet*, 368 (9531), 210-215.

Επιδημιολογικά στοιχεία - 2008

ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

1/88 παιδιά

1/54 αγόρια

1/254 κορίτσια

Centers for Disease Control and Prevention. Prevalence of autism spectrum disorders – Autism and developmental disabilities monitoring network, 14 sites, United States, 2008. MMWR 2012; 61 (SS03): 1-19.

Επιδημιολογικά στοιχεία – DSM-V

- 1 % του πληθυσμού – κατά προσέγγιση.
- Το συγκεκριμένο ποσοστό 1 % αφορά τόσο στον πληθυσμό των παιδιών όσο και στον πληθυσμό των ενηλίκων.

Επιδημιολογικά στοιχεία – DSM-V

Παραμένει αδιευκρίνιστο εάν η παρατηρούμενη αύξηση οφείλεται σε:

- Διευρυμένα κριτήρια του DSM-4
- Μεθόδους έρευνας
- Καλύτερη ενημέρωση (ειδικών, γονέων)
- Πραγματική αύξηση της συχνότητας

DSM-V

Αξιοσημείωτη αλλαγή

- Η υπερβολική αντίδραση, η υποτονική αντίδραση ή το ασυνήθιστο ενδιαφέρον σε αισθητηριακά ερεθίσματα του περιβάλλοντος αποτελούν πλέον μέρος των περιορισμένων, επαναλαμβανόμενων, μορφών συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων και ενεργειών-δράσεων.
- Όταν ένα άτομο παρουσιάζει δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία αλλά δεν εμφανίζει και πρόσθετα συμπτώματα (π.χ. στερεοτυπικές και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, δραστηριότητες και ενδιαφέροντα) θα λαμβάνει πλέον διάγνωση «Διαταραχή Κοινωνικής Επικοινωνίας» (νέα διαγνωστική κατηγορία).

DSM-IV

Δ.Α.Δ.

- Αυτιστική Διαταραχή
- Asperger
- Δ.Α.Δ.
(μη προσδιοριζόμενη αλλιώς)
- Παιδική Αποδιοργανωτική Διαταραχή
- Rett

DSM-V

Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (Δ.Α.Φ.)

Τρία επίπεδα σοβαρότητας-βαρύτητας με βάση τις ανάγκες και το βαθμό υποστήριξης

Σοβαρότητα της διαταραχής - Βαθμίδες υποστήριξης

Η βαρύτητα εκδήλωσης των συμπτωμάτων χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες με κριτήρια την κοινωνική επικοινωνία και τις περιορισμένες και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές.

- **Επίπεδο 3:** «Ανάγκη ιδιαίτερης, ενισχυμένης υποστήριξης»
- **Επίπεδο 2:** «Ανάγκη ενισχυμένης υποστήριξης»
- **Επίπεδο 1:** «Ανάγκη υποστήριξης»

Ηλικία παιδιού κατά τη διάγνωση του αυτισμού

Μέση τιμή (mean) της ηλικίας του παιδιού κατά τη διάγνωση του αυτισμού	3,56 έτη
Διάμεσος (median)	3 έτη
Τυπική απόκλιση (sd)	2,133
Περιοκομμένος μέσος κατά 5 % (trimmed mean)	3,3 έτη

Διάγνωση

- Η Δ.Α.Φ. εμφανίζεται πριν από την ηλικία των 3 ετών.
- Σήμερα διαθέτουμε στοιχεία και σταθμισμένες κλίμακες αξιολόγησης (π.χ. Checklist for Autism in Toddlers, CHAT), που συμβάλλουν σημαντικά στην έγκαιρη διάγνωση και μας βοηθούν να επισημάνουμε βρέφη υψηλής επικινδυνότητας για αυτισμό από την ηλικία των 18 μηνών.

Διάγνωση

- Ωστόσο, η επίσημη διάγνωση γίνεται μεταξύ του 2ου και 3ου έτους. Οι ειδικοί είναι επιφυλακτικοί να κάνουν επίσημη διάγνωση του αυτισμού πριν από την ηλικία κατά την οποία αναμένεται η εμφάνιση του σύνθετου λόγου.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΝΩΣΗΣ

- Δείκτης νοημοσύνης και επικοινωνιακός λόγος
- Πρώιμη παρέμβαση
- Εντατικότητα προγραμμάτων παρέμβασης
- Μεθοδολογία-αποτελεσματικότητα προγραμμάτων παρέμβασης
- Συμβολή του οικογενειακού περιβάλλοντος

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΧΕΣΗΣ

- Το νέο περιβάλλον, το νέο πρόσωπο, οι νέες συνθήκες, τα ενδιαφέροντα του παιδιού
- Αποφυγή ενίσχυσης μη επιθυμητών μορφών συμπεριφοράς

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Παιδαγωγική αξιολόγηση (αν υπάρχει από άλλο εκπαιδευτικό πλαίσιο)
- Έκθεση ΚΕΔΔΥ ή ιατροπαιδαγωγικής υπηρεσίας
- Πληροφορίες από τους γονείς του παιδιού (συνέντευξη)
- Συστηματική παρατήρηση και καταγραφή
- Πληροφορίες από άλλες πηγές (εκπαιδευτικός, ψυχολόγος, παιδοψυχίατρος, εργοθεραπευτής, λογοθεραπευτής ...)

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

- Συστηματική παρατήρηση
- Εκπαιδευτικοί στόχοι (λειτουργικότητα, κοινωνική εγκυρότητα, αποτελεσματικότητα)
- Πρόγραμμα παρέμβασης
- Ενίσχυση

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

- Αξιολόγηση αποτελεσμάτων παρέμβασης
- Εφαρμογή προγραμμάτων συντήρησης κεκτημένων δεξιοτήτων – Νέοι στόχοι
- Τροποποίηση παρέμβασης, στόχων, ενισχυτών

Πηγές

Θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα

Αγγελική Γενά & Πέτρος Γαλάνης (2007). Εφαρμογές της Ανάλυσης της Συμπεριφοράς στην αξιολόγηση και αντιμετώπιση του αυτισμού. Εγκέφαλος, 44, 84-99.

Γαλάνης, Π. (2011). Επίδραση της αυτοκαταγραφής στη συχνότητα της διασπαστικής συμπεριφοράς ενός παιδιού με αυτισμό σε ειδικό σχολείο. Ελληνική Επιθεώρηση Ειδικής Αγωγής, 3, 111-135.

Πηγές

Γενά, Α. (2002). *Αυτισμός και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές*. Αθήνα: Έκδοση της συγγραφείως.

Weiss, M. J. (2002). Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children, children with autism and children with mental retardation. *Autism*, 6 (1), 115-130.

Λειτουργική ανάλυση της συμπεριφοράς

- Η συμπεριφορά αναλύεται βάσει της λειτουργίας και όχι της δομής της.
- Η συμπεριφορά μπορεί να τροποποιηθεί / να βελτιωθεί με ψυχολογικές ή παιδαγωγικές παρεμβάσεις.
- Διαχείριση περιβαλλοντικών παραγόντων – ερεθισμάτων.

Λειτουργική ανάλυση της συμπεριφοράς

Τα προβλήματα συμπεριφοράς δεν είναι και το αίτιο και το αιτιατό.

Το παράδοξο:

- Παιδί με προβλήματα συμπεριφοράς Παιδί με Δ.Α.Φ. ή παιδί με ΔΕΠ-Υ ...
- Παιδί με Δ.Α.Φ. ή παιδί με ΔΕΠ-Υ Παιδί με προβλήματα συμπεριφοράς ...

Αξιολόγηση

Εξατομίκευση: Αξιολόγηση στο πλαίσιο των εξατομικευμένων αναγκών του ατόμου.

Η αξιολόγηση δεν στοχεύει μόνο στην περιγραφή ή και στην κατηγοριοποίηση της συμπεριφοράς, αλλά αποτελεί το πρώτο βήμα στην κατεύθυνση της τροποποίησής της / βελτίωσής της (Cooper, Heron, & Heward, 1987).

Αξιολόγηση

Εξετάζονται / αξιολογούνται :

- Η αλληλεπίδραση συμπεριφοράς και περιβαλλοντικών συνθηκών.
- Η αλληλεπίδραση συμπεριφοράς και των επακόλουθων της συμπεριφοράς.

...πάντοτε σε συνάρτηση με το ιστορικό μάθησης του ατόμου.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση ως κοινό μέσο εκτίμησης - αξιολόγησης αναγκών και αποτελεσμάτων:

Τα ίδια κριτήρια αξιολόγησης των αναγκών του ατόμου αποτελούν και

κριτήρια στα οποία θα βασιστεί και η εκτίμηση - αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης.

Αξιολόγηση

Έμφαση στη διεξοδική αξιολόγηση της συμπεριφοράς :

- Στόχος ο περιορισμός ή η εξάλειψη μη επιθυμητών μορφών συμπεριφοράς.
- Σωστή και πλήρης εκτίμηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διατήρηση προβληματικών αντιδράσεων στο φυσικό περιβάλλον του αξιολογούμενου (Van Houten & Axelrod, 1993).

Αξιολόγηση

Οικο-συμπεριφορική προσέγγιση:

Το περιβάλλον ασκεί σημαντικές επιδράσεις στη συμπεριφορά του ανθρώπου.

Η συμπεριφορά του ανθρώπου επιδρά σημαντικά στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον (Sulzer-Azaroff & Mayer, 1991).

Αξιολόγηση

Η μελέτη και η διαχείριση του περιβάλλοντος περιλαμβάνει και εμάς τους ίδιους, που αποτελούμε μέρος του περιβάλλοντος, επηρεάζοντάς το και επηρεαζόμενοι απ' αυτό, ακόμα και όταν το μελετούμε ή το διαχειριζόμαστε (Baer, Wolf, & Risley, 1987, σελ. 318).

Αξιολόγηση

Περιγραφή των βημάτων που ακολουθούνται για την εκτίμηση της συμπεριφοράς στόχου, καθώς και της παρέμβασης (Cooper, Heron, & Heward, 1987. Sulzer-Azaroff & Mayer, 1991)

- Ανασκόπηση των συνολικών αναγκών του ατόμου και εκτίμηση της συμπεριφοράς στόχου.
- Επιλογή μεθόδου αξιολόγησης της συμπεριφοράς πριν και μετά την παρέμβαση.
- Ορισμός και ποσοτικοποίηση της συμπεριφοράς στόχου.

Αξιολόγηση

- Αξιολόγηση προόδου
- Επανεξέταση (follow-up) μετά την παρέμβαση

Αξιολόγηση

Λειτουργίες που επιτελούν οι προβληματικές αντιδράσεις - Εκδηλώνουμε προβλήματα συμπεριφοράς προκειμένου:

- Να προσελκύσουμε την προσοχή των άλλων.
- Να αποσπάσουμε ή να διατηρήσουμε ένα επιθυμητό αντικείμενο ή δραστηριότητα.
- Να αποφύγουμε ή να διαφύγουμε από δυσάρεστες συνθήκες.
- Να λάβουμε ευχαρίστηση μέσω αισθητηριακών πηγών (π.χ. στερεοτυπικές αντιδράσεις).

Λειτουργική αξιολόγηση της συμπεριφοράς

Η λειτουργική αξιολόγηση της συμπεριφοράς αναδεικνύει τα πιθανά αίτια της προβληματικής συμπεριφοράς και απαντάει στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια προγενόμενα ερεθίσματα σηματοδοτούν τη συμπεριφορά;
- Τι μορφή, συχνότητα, ένταση και διάρκεια έχει η συμπεριφορά;
- Ποια επακόλουθα συμβάλλουν στη διατήρησή της;

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ (ABC)¹

Όνομα μαθητή: ..... Όνομα παρατηρητή: .....

Ημερομ	Ωρα & διάρκεια	Πλαίσιο & δραστηριότητα	Προγενόμενα ²	Συμπεριφορά	Επακόλουθο ³	Αντίδραση παιδιού ⁴	Εκτίμηση της λειτουργίας ⁵

¹ Πέτρος Γαλάνης (2010). Βασισμένο σε Alberto & Troutman (1999, σελ. 386)

² Τι προηγήθηκε της εκδήλωσης της διασπαστικής συμπεριφοράς;

³ Τι συνέβη αμέσως μετά την εκδήλωση της συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, πώς αντέδρασε η θεραπεύτρια/συνοδός, ο δάσκαλος της τάξης, οι συμμαθητές κλπ στη συμπεριφορά του μαθητή;

⁴ Πώς αντέδρασε το παιδί στο επακόλουθο; Η ποια ήταν η ελίπτιση του επακόλουθου στη συμπεριφορά.

⁵ Σε τι πιστεύετε ότι εξυπηρετούσε το μαθητή η συγκεκριμένη συμπεριφορά: α) να αποφύγει κάτι ή να διαφύγει από κάτι; β) να πάρει ένα επιθυμητό αντικείμενο-δραστηριότητα; γ) να διατηρήσει κάτι (π.χ. έναν ενισχυτή); δ) να αποσπάσει την προσοχή του ενήλικα; ε) να προκαλέσει αισθητηριακή διέγερση; στ) άλλο

Παρεμβάσεις

Γενικές αρχές

- Αρχές διαφοροποίησης
- Εξατομίκευση
- Συγκεκριμενοποίηση και σαφήνεια στόχων, οδηγιών, εντολών
- Συστηματική και αναλυτική διαδικασία
- Κυριολεξία
- Ενίσχυση
- Τμηματική βοήθεια
- Προσαρμογή περιβάλλοντος
- .....

Προσαρμογή περιβάλλοντος – Χώροι εργασίας

Νίκος Παπαδόπουλος, 2014

Προσαρμογή περιβάλλοντος – Χώροι εργασίας

Νίκος Παπαδόπουλος, 2014

Προσαρμογή περιβάλλοντος – Χώροι εργασίας

Γαλάνης & Αστέρι, 2014

Αρχές και μέθοδοι

Γενά, Α. (2002). *Αυτισμός και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές*. Αθήνα: Έκδοση της συγγραφέως.

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας

Discrete-trial teaching

Διδακτική μέθοδος που εφαρμόστηκε στη διδασκαλία νέων δεξιοτήτων σε παιδιά με αυτισμό.

- Ακριβής
- Συστηματική (και αναλυτική)
- Δυνατότητα αλληπάλληλων επαναλήψεων

Koegel, R.L, Russo, D.C., & Rincover, A., (1977). Assessing and training teachers in the generalized use of behavior modification with autistic children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 10, 197-205.

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας

Discrete-trial teaching

- Συγκέντρωση προσοχής
- Η παρουσίαση του διακριτικού ερεθίσματος και της εντολής
- Η αντίδραση του παιδιού
- Τα επακόλουθα
- Το χρονικό διάστημα μεταξύ των προσπαθειών

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας

Discrete-trial teaching

- Βλεμματική επαφή
  - ⇒ Βλεμματική παρακολούθηση του προσώπου και των κινήσεων του/της εκπαιδευτικού
  - ⇒ Βλεμματική παρακολούθηση των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία
  - ⇒ Αποχή από στερεότυπες και διασπαστικές αντιδράσεις
- Σωστή στάση σώματος

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας- Discrete-trial teaching - Η αντίδραση του παιδιού

- Σωστή ή λανθασμένη
- Θεωρείται λανθασμένη και η απουσία αντίδρασης, οι στερεοτυπίες και κάθε μορφή διασπαστικής συμπεριφοράς
- Οι στερεότυπες και οι διασπαστικές αντιδράσεις διακόπτονται αμέσως
- Προλαμβάνουμε τα λάθη (errorless teaching), γιατί η επανάληψη λαθών επιβραδύνει τη διαδικασία της μάθησης (πλήρης τμηματική βοήθεια-full prompt, σωματική καθοδήγηση, οπτική καθοδήγηση, επανάληψη εντολής)

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας-Discrete-trial teaching - Το χρονικό διάστημα μεταξύ των προσπαθειών

- Ελάχιστα δευτερόλεπτα (3-5)
- Ο μαθητής οργανώνεται και ετοιμάζεται για τη νέα προσπάθεια

Κύκλος συστηματικής διδασκαλίας- Discrete-trial teaching Ενίσχυση

- Νέες δεξιότητες: Προγράμματα συνεχούς ενίσχυσης
- Συντήρηση δεξιοτήτων: Προγράμματα μερικής ενίσχυσης (που είναι και ο φυσικός τρόπος παροχής ενίσχυσης σε φυσικά περιβάλλοντα)
- *Λόγος, έκφραση προσώπου, τόνος φωνής → αποτελεσματική συσχέτιση αντιδράσεων με τα επακόλουθα από το περιβάλλον*

Τμηματική βοήθεια - Prompting

Πρόσθετα ερεθίσματα - response prompt

- Λεκτική καθοδήγηση (verbal instruction)
- Καθοδήγηση με οπτικά ερεθίσματα (visual prompting)
π.χ. φωτογραφικά προγράμματα αυτοαπασχόλησης
- Παρουσίαση προτύπου προς μίμηση (modeling)
- Σωματική καθοδήγηση (physical guidance)

Απόσυρση πρόσθετων ερεθισμάτων (fading)

Σταδιακή και συστηματική μείωση της τμηματικής βοήθειας → μεταβίβαση ελέγχου συμπεριφοράς του παιδιού από πρόσθετα ερεθίσματα σε φυσικά

Παρατήρηση προτύπου (observational learning)

- Αφομοίωση νέων δεξιοτήτων και συμπεριφορών
- Μείωση ή αύξηση της συχνότητας αφομοιωμένων δεξιοτήτων και συμπεριφορών (μετά την παρατήρηση ενός προτύπου-μοντέλου που τις εκδηλώνει)

***Πλεονεκτήματα:** προσιδιάζει στις φυσικές συνθήκες, βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων, γενίκευση και συντήρηση λεκτικών και κοινωνικών δεξιοτήτων*

Διδασκαλία κοινωνικών συναλλαγών με συνομηλίκους - (peer modeling)

Περιλαμβάνει:

- κοινωνικούς στόχους που διευκολύνουν την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων καθώς και
- τη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες (π.χ. ανταπόκριση σε πρωτοβουλίες επικοινωνίας των άλλων, πρόσκληση σε παιχνίδι κ.λπ.)

Επίσης:

*Ζητώ συγγνώμη και αποδέχομαι τη συγγνώμη των άλλων
(πότε, πώς ;)*

Διδασκαλία κοινωνικών συναλλαγών με συνομηλίκους- (peer modeling)

Η διδασκαλία κοινωνικών συναλλαγών με συνομηλίκους διευκολύνεται, όταν συμμετέχουν στην ομάδα, εκτός από παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), και συνομήλικοι τυπικής ανάπτυξης

Κατ' ευκαιρία διδασκαλία (incidental teaching)

Αξιοποιούνται οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει το ίδιο το παιδί προκειμένου:

- να αναδείξουμε
- να προαγάγουμε-επεκτείνουμε
- να διδάξουμε κοινωνικές-επικοινωνιακές, κυρίως, δεξιότητες

Διδασκαλία αλυσιδωτών αντιδράσεων και ανάλυση έργου

Διαδικασία μέσω της οποίας

- εντοπίζεται και
- περιγράφεται

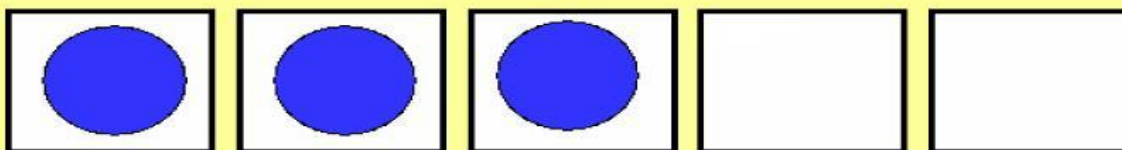
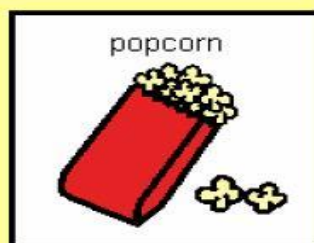
η αλληλουχία των βημάτων που συνθέτουν την αλυσίδα των αντιδράσεων που πρέπει να προηγηθούν, ώστε να ολοκληρωθεί η εκδήλωση της τελικής επιθυμητής αντίδρασης.

Συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών (Token Economy System)

Δευτερογενείς ενισχυτές που αποκτούν ενισχυτικές δεξιότητες λόγω πολλαπλών συζεύξεων με πρωτογενείς ενισχυτές.

Συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών (Token Economy System)

I am working for.....

The circles can represent a portion of the completed task. (answers, math addition, coloured picture, sentence). Once all five are filled in the reinforcement is earned. It is important that the task be reasonable and achievable to promote success. Increase expectations as the students continues to meet with success. Vary the reinforcer in order to prevent satiation. The reinforcer must be highly motivating! You are only as good as your reinforcer.

Συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών (Token Economy System)

I Can Do It!

I'm working for:

My name:

Copyright 2009 Kenson Kids, Inc. All Rights Reserved   www.KensonParenting.com   Made in the USA

Συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών (Token Economy System)

I AM WORKING FOR

Συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών (Token Economy System)

Εφαρμογές των Τεχνικών Αυτοδιαχείρισης στην Εκπαίδευση Παιδιών με ΔΑΔ στο Σχολείο

Πέτρος Γαλάνης

Δρ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Δάσκαλος ΕΑΕ (ΚΕΔΔΥ Δ Αθήνα

Στρατηγικές αυτοδιαχείρισης

- Προγράμματα Αυτοαπασχόλησης
- Αυτοκαθοδήγηση
- Αυτοκαταγραφή
- Αυτοαξιολόγηση
- Αυτο-απονομή επακόλουθων

Δομή του προγράμματος

- Ημερήσιο πρόγραμμα

Δευτέρα	
Γλώσσα	
Διάλειμμα	
Γυμναστική	
Διάλειμμα	
Μαθηματικά	
Διάλειμμα	
Μουσική	
Σπίτι	

- Πρόγραμμα δραστηριοτήτων

Τρίτη 5 Ιουνίου 2007

Διαβάσω

Γράψω

Μετρώ

Κοιτάω

Κυνηλώ

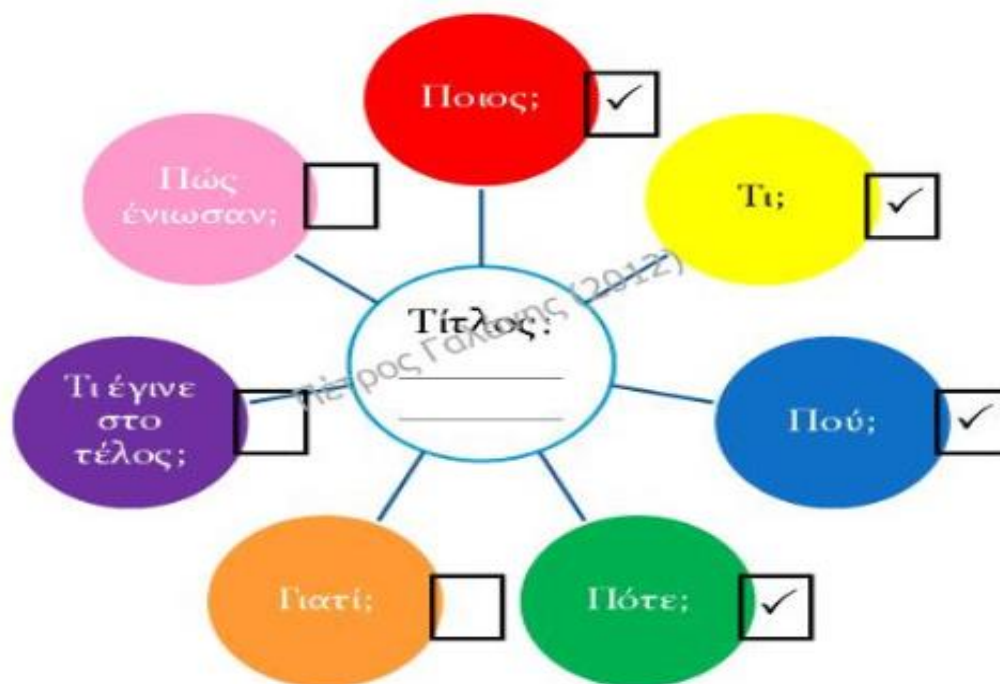
Κομπιούτερ

Ανάλυση Έργου – Στρατηγικές: Κάθετες αφαιρέσεις διψήφίων με δανεισμό

Βήμα	Τι κάνω	Έλεγχος
1	Γράφω το μεγαλύτερο αριθμό πάνω από το μικρότερο	☒
2	Υπογραμμίζω τον πάνω αριθμό που είναι μικρότερος από τον κάτω	☒
3	Διαγράφω τον αριθμό που είναι μπροστά από τον υπογραμμισμένο και τον κάνω 1 λιγότερο	☒
4	Βάζω «1» μπροστά από τον υπογραμμισμένο αριθμό	☐
5	Ελέγχω όλοι οι πάνω αριθμοί να είναι μεγαλύτεροι από τους κάτω	☐
6	Κάνω τις πράξεις ξεκινώντας από τις μονάδες	☐

Κατανόηση κειμένου

Δυνατότητα επιλογής

- Επιλέγει δραστηριότητες και τη σειρά με την οποία θα τις εκτελέσει
- Επιλέγει ενισχυτές

Πότε χρησιμοποιούμε προγράμματα αυτοαπασχόλησης

- Για την ενίσχυση της αυτονομίας
- Για τη διευκόλυνση της μετάβαση από τη μία δραστηριότητα στην άλλη
- Για τη μείωση της συχνότητας των διασπαστικών αντιδράσεων
- Για πολύπλοκες δραστηριότητες των οποίων τα βήματα τα παιδιά δυσκολεύονται να θυμηθούν
- Όταν ο εκπαιδευτής έχει να ασχοληθεί παράλληλα και με άλλους μαθητές

Συστήματα αυτοκαταγραφής

Απαντώ σωστά στις ερωτήσεις του δασκάλου

Κυκλώνω πόσες ερωτήσεις απαντώ σωστά:

① ② ③ ④ ⑤ ⑥ 7 8 9 10

Αν απαντήσω περισσότερες από 5 ερωτήσεις
κερδίζω

Είμαι ήσυχος

Αν έχω **κυκλώσει** όλα τα **ναι** κερδίζω _____

Αν έχω **κυκλώσει** όλα τα **όχι** χάνω.

Είμαι ήσυχος;

ναι ναι ναι ναι ναι

όχι όχι όχι όχι όχι

Κέρδισα; **ναι** **όχι**

(Γαλάνης, 2011)

Αυτοαξιολόγηση έντασης της φωνής

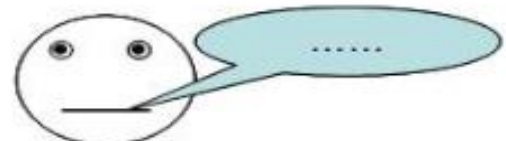
5 Φωνάζω

4 Μιλάω δυνατά

3 Συζητώ

2 Ψιθυρίζω

1 Δεν μιλάω

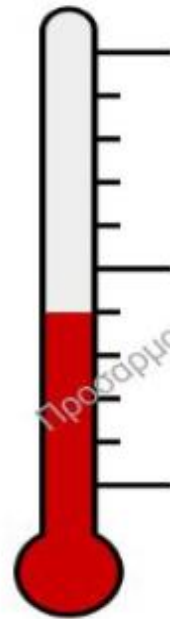
(Buron & Curtis, 2003)

Προσαρμογή: Π. Γαλιάνης (2012)

Παράδειγμα Self-graphing

Αριθμός λέξεων που έγραψα σωστά	10	10	10	10	10	10
	9	9	9	9	9	9
	8	8	8	8	8	8
	7	7	7	7	7	7
	6	6	6	6	6	6
	5	5	5	5	5	5
	4	4	4	4	4	4
	3	3	3	3	3	3
	2	2	2	2	2	2
	1	1	1	1	1	1
	Δευτ	Τρ	Τετ	Πεμπ	Παρ	

Θερμόμετρο συμπεριφοράς

Είχα μια τέλεια
ημέρα

Είχα μια καλή
ημέρα

Είχα μια μέτρια
ημέρα

Είχα μια κακή
ημέρα

Προσαρμογή: Π. Γαλανός (2012)

Σας Ευχαριστώ

